

General Intellect & CIA: globalizazioa edo inperialismoa?

IGNACIO AYESTARAN

*m*omentu historiko berri batean gaude. Globalizazioak aukera berriak sartu ditu, baita inperialismoa bezalako botere-sistemak ere. Estrategia global handietan EEBBen eta CIAren eskua daude maiz. Baina hauek inperioaren eskuak baldin badira, non daude buruak? Eta buru kritikoak? Non dago pentsamolde bakarra eta non intelektual kritikoak, intelligentsiatik at?

Baina badago inperioa bezalako zerbait gaur?

1998ko *Ritorno verso il futuro* dokumentalean Toni Negri-k zehatz-mehatz definitu du Inperioaren kontzeptua: munduko merkatuaren era politikoa da, hots, hertsatzeko baliabide eta arma guztiak, erregulatzeko tresna monetario, finantzario eta komertzialak, baita, gizarte biopolitiko berria, hizkuntzen, komunikazioaren eta zirkulazioaren tresna guztiak ere. Inperioa mundu mailako gizarte kapitalista poliedrikoan mugitzen den gobernatzeko estrategia da. Inperio hau Nazio-Estatutik haratago doa, eta horregatik, atzoko Estatu kolonizatzailearen bestelakoa da.

Gaurko kolonizazioa beste modu batean egiten da: ez da bakarrik Hannah Arendt-ek deskribatu zuen inperialis-

► **Ignacio Ayestaran** EHUko Filosofia saileko irakaslea da.

mo totalitarioa. Gaurko kolonizazioan, globalizazioaren agerpenarekin, jabetzaren kontzeptua aldatu da. Espaziotik eta denboratik haratago hedatzen da. Espaziotik haratago: merkantzietan eta hizkuntzetan, ekoizpenetan eta ugalketan, ziberespazioan eta gune telematikoetan. Denboratik haratago: denboren aldiberekotasunean (hori dela eta, inperioaren ideologo batzuek historia amaitu dela adierazi dute).

Golkoko gerratik Kosovoko gerrara nabaria izan da nazioarteko egitura hau, Estatu Batuak jaun eta jabe. Inperio berrian gerrak desagertu dira: hemendik aurrera gerrak banda armatuen arteko lehiak dira eta lehia hauek Inperioak erregulatu eta dosifikatzen ditu bere jendarmeen injerentziaz eta esku-hartzeaz baliatuz.

Inperio hau kapitalismoarena da, EEBBetako Konstituzioaren menpean, ordena biopolitiko berri batean. Gaurko kapitalismoaren biopolitikan eta antolamendu postfordistan, Nazio-Estatutik haratago, bizia eta bizitza Inperioaren eskuetan geratu dira: ahalmen intelektual eta afektiboak, informazioa, ezagutza, ekoizpen-denborak, demografia, migrazioak... Inperioak ordena biopolitikoa eraikitzen du ekoizpena biopolitiko bihurtu delako.

Berlingo Harresia erori zenetik, munduko merkatua batu da subiranotasunaren ikurrak hartuz: botere militarra, monetarioa, komunikazionala, kulturala eta linguistikoa. Botere militarrean autoritate bakar bat dugu amamentu nuklearretik Echelon espioitza-sare mundialeraino¹. Botere monetarioan moneta hegemoniko bat dugu, dolarra, finantzen gainean². Komunikazio-boterean kultur eredu bat inposatzen saiatzen da, hizkuntza unibertsal baten garaipean anglosaxoniarraren oinarrituta. Horrelako gailua nazioz gaindikoa, mundu mailakoa eta erabatekoa da. Hori dela eta, honi inperioa deitzen dio Negrik. Eta ez da atzoko inperialismoa. Era berria da. Inperioa EEBBetan jaio da baina EEBBetatik haratago doa. Inperio honetan munduko kapitalistek hartzen dute parte, hala nola estatubatuarek eta europarek, baita mafia errusiarrak ere, edota Asia, Afrika eta mundu arabiarrekoak ere. Guztiok bidaltzen dituzte beren semeak Harvarden eta beren dirua Wall Streetera.

EEBBak dira inperioaren autoritatea, baina modu berri batez. Elite estatubatuarrek boterearen egitura multinazionalari jarraitzen diote. EEBBetako presidentziaren botere «monarkikoak», alde batetik, enpresa multinazional, finantzario eta produktiboen botere «aristokratikoa» pairatzen du, eta, bestetik, langile, herri-nazio pobre, esplotatu eta baztertuen botere «demokratikoaren» (es)presioa jasotzen du. Polibio historialariaren teoria hartuz, EEBBetako Konstituzioa dela bide, errege-eginkizuna, aristokraziarena eta demokraziarena hedatzen dira zuzenbide inperialean mundu mailako merkatuan.

Nola letreiatzen da «inperioa»? E-E-B-B

Susan Strange ekonomialariak, «Towards a Theory of Transnational Empire» artikuluan, inperio transnazionalaren ezaugarri berriak deskribatu zituen 1990ean.

Sortzen den inperio transnazionala ez da lurralde inperioa, ez-lurraldekoa baizik, hiriburua Washington izanik. Orain arte hiriburu inperialek kanpoko lurraldeetatik etorritako gortesauak erakartzen zituzten. Kanpoko enpresen zerbitzura daudenak, kanpoko talde minoritarioak eta globalki antolatutako presio taldeak erakartzen zituen Washingtonek. Hiritarrak ez daude, Erroman bezala, goi araza batean mugaturik. Inperioan hiritarren nahasketa nabaria da: eskubide legal eta politikoak dituzten hiritar petoak, erdi-hiritarrak eta ez-hiritarrak (Erromako biztanle esklaboak bezalakoak). Erdi-hitar asko Rio de Janeiro, Bonn, Londres edo Madrileko karriketan paseatzen dira eta ez-hiritarren piloarekin topatzen dira maiz. Inork ezin ditu bereizi arrazaz, kolorez edo arropaz. Inperioko erdi-hiritarrak anitz dira eta edonon daude. Gehienak mundu ez-komunistako hiri handietan bizi dira. Haien artean ekoizpen transnazionalaren egituraren lan egiten duten korporazio transnazional handietako langile anitz daude, eta merkatu globala zerbitzaten dute guztiek. Beste langile batzuk ere baditugu sailkapen honetan: banku transnazionalen enplegatuak eta EEBBen indar armatuetatik la-

guntza, armak eta trebakuntza jasotzen dituzten indar armatu «nazionaletako» partaideak anitzetan. Maiz, EEBBetako unibertsitateen eta lanbide-elkarteen aurrean merituak eta atsegin egiteko ahalegin guztiak egiten dituzten gestore eta ekonomialariak —baita medikuntza, natur eta giza zientzien arloetako profesional batzuk ere— sar ditza-kegu sailkapenean. Bukatzeko, EEBBetako ereduari, baita bere teknologiari ere, jarraitzen dioten komunikabideeta-ko eta prentsako jendea dago. Edozelan ere, denek aldatzen dituzte beren elkarte eta erakundeak, EEBBek beraien bidea markatu baitute. Hauxe da inperio zehaztugabe berria, gehienok bizi dugun benetako inperioa.

Batzuetan badirudi nahas-mahas global honetan ez dagoela inperiorik eta inperioaren ideia iraganekoa dela, orain berreskuratzeke. Baina gertakarien aurrean nahikoa da globalizazioari begirada bat botatzea EEBBek beren bo-tererik ez dutela galdu ziurtatzeko³.

Gaurko polo bakarreko munduan, EEBBen pisua na-beria da, Samuel Huntington soziologoak erakutsi duen bezala (Huntington 1999):

1. Demokrazia eta giza eskubideen arloan, EEBBek presioa sortzen dute beste herriek irizpide eta praktika usamerikarrak onar ditzaten.

2. Beste herriek indar usamerikarren kontrako baliabide militarrek eskuratzea eragozten dute EEBBek.

3. Beste herrietan EEBBetako legeak inposatzen dituzte lurraldez kanpoko injerentziaren bitartez.

4. Giza eskubide, droga, terrorismo, arma nuklear eta misilen ugaltze eta erlijio askatasunari buruzko arau usamerikarrekiko atxikimenduaren arabera sailkatzen dituzte beste herriak.

5. Arau usamerikarrei jarraitzen ez dietenek EEBBen zigor-isunak pairatzen dituzte.

6. Merkataritza librearen defentsaren eta merkatu irekien bidez, EEBBetako korporazioen nahi eta onurak bultzatzen dituzte.

7. EEBBetako korporazioen zerbitzura, Munduko Bankuaren eta Nazioarteko Moneta Fondoaren politika moldatzen dituzte.

8. EEBBetako interes ekonomikoak indartzeko beste herriak ikarutzen dituzte beren politika sozioekonomikoak alda ditzaten.

9. Itxurakeria handiz atzerrian EEBBetako armen salmenta sustatzen dute eta, aldi berean, beste herrien armen salmenta eragozten dute.

10. Nazio Batuen Erakundearen idazkari nagusiaren dimisioa derrigortu dute eta bere ondorengoaren izendapena diktatu.

11. NATOren hedapena sustatu dute, Polonia, Hungaria eta Txekiar Errepublika onartuz eta beste herri batzuk arbuiatuz.

12. Iraken aurka ekintza militarrik eta, gero, bere biztanleen kontrako blokeo basatia egin dituzte beren alde, nazioarteko erakunde politikoetatik at.

Inperioaren oinetakoak eta esklabismoa oinutsik

Horra hor inperio globalaren hamaika aurpegi. Izan ere, EEBBek planeta *macdonaldizatu* dute. *American way of life*: Hollywoodeko filmak gure begietan eta Nike kirol-oinetakoak gure oinetan. Baina, prest gaude Usamerikako egia osoa ezagutu eta onartzeko? Nike kirol-oinetakoen atzean zer dago, kasu?

Oinetakoen filosofia egin dezagun. Ezaguna da *Der Ursprung des Kunstwerkes* lanean Martin Heidegger-ek esandakoa. 1936ko saio honetan filosofoak Van Gogh-ek pintatutako bota pare bat hartu zuen hizpide, artelanaren funtsa eta jatorria miatuz. Van Goghen botak edozein nekazarien zapaten irudi(kapen)a zirenez, pintura hartan nekazarien bizimoduaren irudia zegoen. Bota higituetan nekazarien lanbide nekosoak nabaritzen zen. Beraz, Van Goghen boten bidez, artelana eta Lurra bildu zituen filosofo alemanak, modu erromantikoan —batzuen ustez, modu nazionalsozialistan, nekazaritza-ideologia eta lur-abertzaletasun alemaniarra bateratuz—. Geroago, 1984an, *Postmodernism or the Cultural Logic of Late Capitalism* saio famatua

argitaratu zuen Fredric Jameson-ek. Izenburuan bertan argi zegoen egilearen asmoa: kultura eta ekonomia parekatzea. Lehenengo ataletan Heidegger eta Van Goghen oinetakoak, atzoko nekazaritza munduaren botak, hartu zituen eta Andy Warhol-ek *Diamond Dust Shoes* pinturan margo tutako oinetakoekin konparatu. Wahrenak emakumezko zapata fin eta luxuzkoak dira. Oinetako takoidun hauetan objektuaren (baita artelanaren ere) izaera merkantziarena da fetitxe gisa. Warholen pinturan diamante-hautsezko zapatak ilaran daude, erakuslehoan bailiran, kontsumorako prest. Zapata hauetan Lurren agerpena edo presentzia desagertu da (nondik hartu dute zapatetarako diamantea? Hego Afrikako meategi batetik?). Nekazaritza eta Natura desagertu dira Azken Kapitalismoan. Aro Postmodernoan moda besterik ez dugu, diseinatzaileen arropa eta osagarrien moda. Aro Postmodernoan ez dugu Lurrik edo Naturarik —hau da, nekazaritza munduaren erreferentziarik—, Ingurumena baizik (azken buruan, zer da Natura bioteknologia eta klonazioaren garaian atzoko ideia erromantikoa baino? Mendi basatiak —eta beren otso eta hartzak— turismorako parke naturalak baino ez dira. Ez digu Peter Sloterdijk-ek esan, bada, genetikari jarraitu behar diogula eta gu geu giza parke zoologikoa besterik ez gaela?).

Oinetakoak modako fetitxe elitistak dira, festa-jantzi bihurturik. Jantzien elitismoan markak du azken hitza. Guztiok nahi dugu erakuslehoan saltzen diguten markako arropa, Warholen zapaten edo gaurko Nike kirol-oinetakoen kasuan bezala. Baina modan ere aurkitzen dugu inperialismoa. Warholen merkantziaren fetitxismoak burura ekartzen digu Campbell edo Coca-Cola-ren mundu merkantzializatua. Azken kapitalismoan denok Coca-Cola edan eta Nike kirol-oinetakoak janzten ditugu. Baina mundua globala ere badenez, Gap edo Nikek haurren lana erabiltzen duten bitartean. Van Goghen botetan nekazaritzaren mundua zegoen. Wahren zapatetan, berriz, gaurko mundu global eta postmodernoa.

Mundu globalean esklabismoa —inperialismoaren azken hatza— bizirik dago oraindik. Nahikoa da Kevin Bales-ek 1999an karrikaratutako *Disposable People*. *New*

Slavery in the Global Economy liburua irakurtzea praktika hau globalizazioaren muinean sartuta dagoela baieztatzen da. Munduan 27 milioi esklabo ditugu. Era askotakoak dira: prostitutak, nekazariak, tailer-langileak... Baita leku askotan ere: Tailandia, Mauritania, Brasil, Pakistan, India... Horrela izanik ere, bukaeran, biolentzia eta lana/aberastasuna dira esklabotzaren ardatzak. Eta esklabotza ere munduko ekonomiaren ardatz bat da: Nike kirol-oinetako estatubatuarrak gure eskuetara hel daitezten, Hirugarren Munduko haurren lana beharrezkoa izan da. Hauxe da Warholen zapaten atzean dagoen egia, azken kapitalismo postmodernoren egia. Globalizazioari esker garbiago ikusi dugu Lehenengo Munduak Hirugarren Mundua behar duela. Adibidez, Brasilen, esklaboek eskuratutako ikatza altzairua fabrikatzeko behar-beharrezkoa da. Altzairu honekin kotxeak, ordezko piezak eta beste tresna metaliko batzuk egiten dituzte. Produktu hauek guztira Brasilgo esportazioen laurdena dira. Erresuma Batuak urtero 256.000 milioi pezeta inportatzen ditu Brasildik eta EEBBek are gehiago. Esklabotzak ekoizpen-kosteak murrizten ditu lantegietan. Aurrezki hauek korrante ekonomikoan eragiten dute eta, bukaeran, Europa eta Iparramerikako dendetan agerikoak dira, prezio merkeetan zein txikizkarien mozkinetan. Mundu kolonizatua bukaturik ere, globalizazioaren esklabotza berriak inperialismo berria sortu du, jabetza fisikorik eskatu gabe. Balesen erranetan,

XIX. mendeko Europako inperioek egiten zutena egiten dute orain konpainia transnazionalak, hau da, natur baliabide eta lan merkeaz baliatzea, baina orain herri osoa gobernatu beharrik gabe. Modu berean, esklabotza berriak gizakien balio ekonomikoa hartzen du eta mehatxuen bidez menperatzen ditu, baina gizakien jabetza aldarrikatu gabe eta beren biziraupenaren ardurarik gabe. Horrek errentagarritasun gehiago dakar: haur alferrak, zaharrak, gaixoak edota zaurituak zakarrera botatzen dituzte. Aldi baterako lanak egiten dira aldi baterako esklabotza erabiliz. Esklabotza berrian, esklaboa ekoizpen-prozesuari gehitzen zaion kontsumo-objektu bat da. Kontsumo-objektu hau gehitzen da beharrezkoa besterik ez denean, baina orain ez du koste handirik.

Merkatu globalizatuari esker, esklabotza berria unformatu da, bai Brasilen, bai Pakistanen. Eta inperioaren buruek ez dute ezer egiten honen kontra. 1997an Nazio Batuen Erakundeak Iraken kontrako zigor ekonomiko handiak ezarri zuten, beren begiraleak arma biokimikoen bila zebiltzalarik. Baina, zein herri zigortu du NBek esklabotza onartzeagatik? Non daude eskulan esklaboa atzema-teko Nazio Batuen begiraleak? Zein zigor ekonomiko jarri du Munduko Merkataritza Erakundeak esklaboek egindako produktuak esportatzeagatik? Nork defendatzen ditu esklaboak Nazioarteko Auzitegian?

Mundu-apartheid teknosozial legitimatua eta inperialismo ekologikoa

Ildo honetan, Riccardo Petrella-k globalizazioaren azpian dauden interes inperialistak salatatu ditu, erreglamentaziorik eza, pribatizazio, liberalizazio eta lehiakortasunaren ideologia dela medio (Petrella 2000). Teknozientzia berriari esker, globalizazioan aurrerapen sozioekonomikoa eskaintzen digute paradigma bioinformatikotik: 1) alde batean, ekonomia berria edo e-ekonomia deitutakoa (*electronic based* ekonomia, ekonomia digitala) —kapital librearen ametsa diru elektronikoa bidez eta merkatu-ekonomietan aberastasun berria finantza-fluxuen bitartez—; 2) beste aldean, bioteknologiak —Lurra biofabrika bihurtzen dituzten teknologiak: genetika, genomika, klonazioa, transgenikoak, genetikoki aldatutako organismoak eta beste hainbat—.

Paradigma bioinformatikoak hamaika bide ireki ditu, baina, tamalez, hamaiketarik hamar informatikaren eta bioteknologiaren multinazionalen eskuetan. Beraz, Vandana Shiva-k ekofeministotik errepikatu duen moduan, biopirateria izan da emaitza, inperialismo ekologikoa bermatuz. Esan gabe doa inperialismo ekologikoa ez dela gaurko afera bakarrik. Alfred W. Crosby-k (1986ko *Ecological Imperialism* saioan) erakutsi zuen nola konkistatu zituzten europarrek Amerika, Asia, Ozeania eta Afrikako

kostaldea. Armen indarraz gain, animalia, landare eta germenak sartuz, europarrek paisaiak, indigenak eta fauna menperatu zituzten inperialismo ekologikoa bultzatuz nahita edo nahi gabe. Beranduago, Europako potentziak EEBBekin beren natur konkistak banatzen hasi ziren⁴.

Ekonomia ekologikotik, prozesu historiko honi «herri-ondasunen tragedia» deitu diote, neo-paleo-liberalismoak herri-ondasunak pribatizatu zituenetik: hasieran, basoak, lurrak eta mendi batzuk; gero, aire-garraioa, telefonoa, bankuak, aseguruak, trenak, posta-zerbitzuak merkantzia bilakatu, merkatu-arau kuantitatiboetara jarraitzearen; orain, osasuna, segurtasuna, pentsioak, enplegua/lanbidea, heziketa, elektrizitatea, gasa eta, nola ez, ura, ez dira guztion ondasunak edo herri-ondasunak, ondasun pribatuak baizik. Hiritarren eskubide bakarrak kontsumitzaile eta akziodunen eskubideak dira. Hori dela eta, jabetza intelektualaren eskubideari helduz, korporazio transnasionalek Asia, Afrika eta Hegoamerikako kapital biotikoa (munduan dagoenaren %92) eskuratzeko ahalegin guztiak egiten dituzte indigenen eta bertako kulturen kontra.

Gizakia bera ere giza-baliabide izatera pasatu da (hauteskunde-kanpainetan, erroldatutako gizakia boto-baliabidea da). Prozesu teknozientifiko eta politiko honetan ez dira desagertu hiritarren arteko aldeak edo desberdintasun sozioekonomikoak. Horrela, Petrellak «mundu-apartheid teknosozial legitimatua» izendatutakoa sortu da. Gaurko apartheidak atzoko eta gaurko amildegia sozialak ireki ditu: eskolatuak eta analfabetoak, gizonak eta emakumeak, aberatsak eta pobreak, patrioiak eta langileak, gazteak eta zaharrak, zuriak eta gainerako koloreetakoak, hiritarrak eta baserritarrak, anglosaxoniarrak eta gainerako hiztunak. Baina amaieran emaitza bera da: paradigma bioinformatikoan jabea gizon eskolatu, nagusi, aberats, *english speaking*, gazte, hiritarra da. Teknoapartheid honetan ez da gomendiozko gutun oso ona emakume analfabeto, pobre, ez-zuri, langile, zahar, *not english speaking*, baserritarra izatea.

Mundu-apartheid teknosozial legitimatua begi-bistan gera dadin, duela gutxiko adierazpen bat ekartzea nahikoa dugu. 2001eko urtarrilaren bukaeran Davos-en egin-

dako Munduko Ekonomia Foroan, Vandana Shiva Indiako *Research Foundation for Science, Technology and Ecology* erakundearen buruak —Munduko Bankuko eta Du-Pont biokimika-multinazionalako ordezkarien aurrean— globalizazio-estrategia salatu zuen. Shivaren erranetan, herri-nazio aberatsek hesi eta oztopoak jartzen dizkiete herri-nazio pobreen nekazal-produktuei, «gizateria mailako genozidioa» sustatuz. Shivak argudiatu zuenez,

Prezio handia ordaintzen dugu demokraziaren arloan, bere globalizazioarekin erantzun gisa biolentzia lortzen dutelako eta orduan Estatu polizialak behar dituztelako salerosketa bidegabea defendatzeko.

Globalitarismoa & CIA: intelektualak eta intelligentsia militarra

Orrialde hauetan agian ezkorregiak (edo modaz pasatutako marxista mesfidatiak) ote gara? Baliteke, baina egia esan EEBBetako politikari eta burupeek ere inperioaren diskurtsoa maneiatu dute. Urrutira joan gabe, inperioaren bihotzean, Henry A. Kissinger-en 1994ko *Diplomacy* liburua dugu. 1.300 orrialde inguru EEBBen XX. mendeko estrategia inperial(ist) a ezagutzeko. Lehen-lehenik, esan dezakegu Kissinger Nixonen laguntzailea eta Pentagonoaren estrategia militarretako bat izan zela (paradoxen paradoxan, 1973ko bakearen Nobel Saria jaso zuen). Beraz, mezezi du lehenengo orrialdeak, «Munduko ordena berria» ataletik hartutakoak, euskaratzea, EEBBek beren kanpo-politika espantsionista nola aztertzen duten ulertzen hasteko:

Lege natural baten ondorio balitz bezala, mendero nazioarteko sistema aldatzeko behar diren botere, borondate eta indar intelektual eta morala dituen herri bat sortzen da. XVII. mendean, Frantziak, Richelieu kardinala buruan, ikuspegi moderno eman zien nazioarteko harremanei, Nazio-Estatuan oinarriturik eta bere interes nazionalek bultzaturik. XVIII. mendean, Britainia Handiak botere-orekaren kontzeptua sartu zuen, hurrengo

200 urtez diplomazia europarra menperatuz. XIX. mendean, Metternich-en Austriak Europako Kontzertua bereraikei zuen eta Bismarcken Alemaniak deuseztu zuen, diplomazia europarra boterearen politikaren joko hotz bat bilakatu.

XX. mendean, EEBBak dira herrien artean, nazioarteko harremanetan, eragin erabakigarriena eta, aldi berean, anbibalenteena egin duena. Beste Estatuaren barruko aferetan esku-hartze onartezina irmotasun handienarekin proposatu duen herria dira. EEBBek baino inork ez du esan pasio gehiagorekin bere balioek ezartze unibertuala zutenik. Inor ez da izan pragmatikoagoa bere diplomaziaren eguneroko gidatzean. Inor ez da izan ideologikoagoa bere uste sendo eta moral historikoen bila. Inor ez da izan uzkurragoa atzerrian sartzeko, aurrekaririk gabeko irismen eta neurrien konpromiso eta aliantzak egiten zituen bitartean. Iragan garbi baten nostalgiaren eta etorkizun perfektu baten desioaren artean erdibiturik, pentsamendu estatubatuarra izolazionismo eta konpromisoaren artean mugitu da, II. Mundu-Gerraren bukatetik interdependentziaren errealitateak nagusitu arren.

Beren historian zehar EEBBek lepoan hartu zituzten berezitasunek bi joera kontresankor sortu dute kanpo-politikan. Lehenengoa da, EEBBek, beren balioak zerbitzatzeko, beren nazio-herriaren demokrazia hobetu behar dutela, gainerako gizateriaren itsasargia izanez; bigarrena, nazioaren balioek behartzen dute balio hauek mundu osoan defendatzera, gurutzada bat balitz bezala.

Bi pentsamendu-eskola hauek, EEBBak itsasargia bezalakoarenak eta EEBBak gurutzatua bezalakoarenak, normal ikusten dute nazioarteko ordena global bat, demokrazian, komertzio librean eta nazioarteko zuzenbidean oinarriturik. Haatik, sistema hau inoiz existitu ez denez, maiz beste gizarteei utopikoa —bakuna ez esatearren— iruditu zaie oroipen hau. Atzerriko eszeptizismoak, ordea, ez du eraginik eduki Woodrow Wilson, Franklin Roosevelt edo Ronald Reaganen idealismoan, ezta XX. mende-ko edozein presidente estatubatuarrenean ere. Eraginik izanez gero, nazio-herriaren fedea —historia gairiditza posible delako fedea— indartzea izan da, munduak benetan bakea nahi badu, EEBBek defendatzen dituzten agindu moralak aplikatu beharko dituela agudiatuz.

Bi pentsamendu-eskola hauek esperientzia estatubatuarren emaitza dira. Beste errepublika batzuk izan arren, inor ez da sortu kontzienteki askatasunaren ideia haragitzeko. Nazio honen biztanleek erabaki zuten kontinente berri baten buru izatea eta bere eskualde hutsak zibilizatzea guztientzako oparotasun eta askatasunaren izenean. Horrela, bi ikuspegiak, isolazionistak eta misiolariak —itxuraz hain desberdinak—, azpian zegoen sinesmen komun bat islatu zuten: EEBBek munduko gobernu-sistema hobereana zeukatela eta gainerako gizateriak bakea eta oparotasuna eskuratuko duela diplomazia tradizionala uzten baldin badu eta, estatubatuarrek egiten duten moduan, demokrazia eta nazioarteko zuzenbidea gurtzen baldin baditu.

Esaldi hauetan diplomatiko, estrategia militar, bakearen Nobel sari eta kanpo-arazoetarako ministroaren ikuspegiak ditugu batera, EEBBen begietatik ikusirik, jakina. Ideia ezin hobea da XX. mendeko inperioaren egoera eta estrategia era zuzenean laburtzeko. Estrategia hau inperioaren muina da, Interneten irakur dezakegun moduan. 2000ko azaroan CIAk txosten bat jarri zuen sarean, «Global Trends 2015: A Dialogue About the Future With Non-government Experts» izenekoa⁵. National Intelligence Council erakundearen eskutik, txosten honetan esaten dигute nola ikusten dituen EEBBen intelligentsia militarrek 2015 urteraino globalizazioaren estrategia eta ondorioak arlo desberdinetan, hala nola politikan, ekonomian, industrian, zientzian, teknologian, demografian, informazioan. Txostenerako, hainbat aditu eta unibersitate-erakunde intelektual bildu dira intelligentsia militararekin —ez da lehenengo aldia: Gerra Hotzaren garaian CIA zirkulu intelektualekin ere harremanetan hasi zen, pentsalari eta artista famatu batzuen ekintzak finantzatzuz eta babestuz—⁶.

CIAREN txostenak globalizazioa definitzen du:

ekonomia globalaren sarean modu azkar eta luzean neurririk gabeko informazioaren fluxuak, ideiak, balio kulturalak, kapitala, ondasunak, zerbitzuak eta jendea gidatuko dira: hau da, globalizazioa. Ekonomia globalizatu hau sare laguntzaile bat izango da 2015ean munduko egon-

kortasun politikorako, nahiz eta globalizazioaren onurak ez diren unibertsalak izango. Garapena ezengokorra izango da, hegazkortasun finantzario kronikoan eta handituz doan zatiketa ekonomikoan.

Globalizazio honetan krisiak agertu arren, CIAren begietatik garbi dago EEBBen onura:

Ekonomia globalak, informazioaren teknologiak bultzaturik, aho betean egiten die onura EEBBei. Erronka handiena da zein erantzun eman globalizazioaren beste aurkiari, atzean geratzen diren herri-nazioak nola tratatu, batez ere Ekialde Hurbila bezalako munduko eskualdeen kasuan.

EEBBen buruzagitzak, ordea, ez du zalantzarik globalizazioaren aurrean:

EEBBek munduko komunitatean indarririk handiena izaten jarraituko dute. EEBBetako ekonomia globalaren, teknologiaren, militarren eta diplomaziaren eragina pakekorik gabea izango da nazioen artean, baita herrialde eta nazioarteko erakundeetan ere, 2015 urtean. Botere honek ziurtatzen du, Amerikaren nagusitasunaz gain, EEBBak nazioarteko sistemaren gako gidatzailea izango direla. Munduan zehar EEBBek jarraituko dute globalizazioaren onuraduna eta ekimena daraman aitzindaria izaten. EEBBetako ekintza ekonomikoek eragin global handiagoa edukiko dute, etxeko helburuen (adibidez, interes-tasak aldatzearen) bila ibili arren, 2015ean merkatu globalen integrazio itxiagoarengatik.

Beraz, CIAk nazioarteko aliantzak eta diplomazia gero eta zailagoa izango direla iragartzen duen arren, hona hemen 2015erako EEBBen lekua:

EEBBak iraultza teknologikoaren abangoardian izango dira, informaziotik bioteknologiara, eta haratago. Bai aliatuek bai aurkariak EEBBetako lehentasun militarra gogoan izango dute nazio-segurtasunaren interes eta handinahiak kontuan hartzerakoan.

Agian CIA oker dago bere iragarpenetan, baina globalizazioan EEBBek izan ditzaketen asmo eta interesei mozerro humanitarioa kendu diegu testu honekin. Dena

den, txostenaren arabera, gaurko pentsamolde bakarraren estrategiaren aurki bat nabaria da: botere politiko-militar eta akademiko-intelektualen arteko harremana.

Pentsamolde bakarra, gizaki dimentsio-bakarra

Ignacio Ramonet-ek halako estrategia globalitarioari pentsamolde bakarra deitu dio (Ramonet 1995, 1997). Pentsamolde bakarraren eskutik, indar ekonomikoen interesak —batik bat nazioarteko kapitalarenak— kontzeptu ideologiko bihurtzen dituzte unibertsalizatzeko asmoz. Ideologia hau, lausotua izanik ere, erabat erreala da 1994tik, Brenton Woods-eko akordioetatik. Bere iturri nagusiak erakunde monetario eta ekonomiko handiak dira: Munduko Bankua, Nazioarteko Moneta Fondoa, Munduko Merkataritza Erakundea, GATT akordioa, Ekonomi Lankidetzeta eta Garapenerako Erakundea, Europar Batzordea, besteak beste. Erakunde hauen finantziazioaren bidez, ikerkuntza-gune, unibertsitate, fundazio eta beste hainbat erakundek halako pentsamoldea zabaldu eta biribiltzen dute, Armand Mattelart komunikologoak *prêt-à-penser* mediatikoa deitu duena⁷. Anonimoa eta neutrala badirudi ere, diskurtso hau errepikatzen dute, teknizismo eta formalismo ekonomikoetan nahasturik, inbertitzaile eta burtsa-artekarien gustuko diren infomazio-organoe-tan: *The Wall Street Journal*, *Financial Times*, *The Economist*, *Fast Eastern Economic Review*, *Les Echos*, *Reuter*. Ideia hauek botata, zientzia ekonomikoen fakultate, kazetari, saiogile, politikari eta beste hainbat profesional ospetsuk ideologia globalitarioa oinarrizko hiztegi arrunt batean errepikatzen dute komunikabideetan: merkatu librea eta lehiakorra, ekonomia berria, merkatu eta fluxu finantzarioa, mugarik gabeko libreganbioa, hazkunde ekonomikoa, garapen sostengarria, mundializazioa, moneta indartsua egonkortze-faktore gisa, pribatizazioa, liberalizazioa, nazioarteko lan-zatiketa, plantila-doiketa, desarautzea, globalizazioa eta halako beste kontzeptu ideologikoak.

Horrela, inperioak komunikazio-unibertsalen *lingua franca* berria lortu du, eta *global democratic marketplace*-aren pentsamendura heldu gara *management* edo kudeaketaren garai postmodernoan. Nazioarteko sareek kudeaketa-zientzien hiztegia errepikatzen dute, *best seller*, *re-engineering*, *workshop*, *networking*, *lobbying*, *think tanks*, *mall* eta halako hitzak erabiliz, *global shopping center* sortu arte *world business class* edo *global business class* elitea dela medio (Mattelartek *Histoire de l'utopie planétaire: de la cité prophétique à la société globale* saioan erakutsi duen moduan).

Era horretan, Marshall McLuhan-en herri globala ere ailegatu zaigu. Baina orain ikusten dugu, McLuhanek baino garbiago, herri globalaren maizterra gizaki dimentsio-bakarra (Herbert Marcuse) dela. Eta bere ideiak pentsamendu bakarrarenak dira. Gaur ideiak beste merkantziak bezalakoak dira, teknozientiaren ikerkuntza (bioteknologia eta informatikarena, hain zuzen ere) eta informazioaren ekonomia (Nasdaq burtsa eta teleteknologiarena, kasu) merkatuaren motorrak direnetik⁸. Mundu honetan leku gutxi dago betiko pentsamendu eta filosofiarako.

Enperadore birtuala eta masa elektronikoa

Iraganean politikari batzuk, baita enperadore ren bat ere, erdi-filosofoa izan ziren. Adibidez, Marko Aurelio enperadore estoikoak *Ta eis heautón* lan filosofikoa idatzi zuen. Lan honetan II. mendeko inperio erromatarren autoritatea nabaria da, etsaien aurka eta legearen alde. Haatik, inperio-konkistari buruzko hausnarketetan Marko Aurelio bere mugez kontziente zen oso —ez, ordea, bere semea Komodo—. Danubioren ertzean, sarmaziarren aurkako borrokan, harrokeria inperialistaren kontra idatzi zuen:

Eulia harrapatzeaz harro dago armiarma; erbukumea, bestea; sare batekin sardina, bestea; txerriak, bestea; hartzak, bestea; eta sarmaziarrek bestea. Ez dira guztiok lapurrak beren oinarriak sakonki aztertzen baldin badituzu?

Gaurko Reagan, Clinton eta edozein Bush ez dira gauza horrelakorik idazteko, baina maiz ez dugu beren

kaskarkeria ikusten, teleteknologia eta prentsaren bidez makilaturik baitago, batez ere hauteskunde mediatikoetan eta telebistaz emandako demokrazietan (gogora dezagun teknozientziak eta Internet-munduak zerbaiterako balio dutela alderdi biko inperio estatubatuarrean).

EEBBetako azken hauteskudeetan alderdi biko inperio mediatikoa izan dugu 2000ko bukaeran. Enperadorea aukeratu arte, abokatuek eta komunikabideek hartu dute parte berdinketa tekniko eta patetiko batean. Bitartean, jendeak karrika eta etxeetan itxoin du, oihuka edo isilka, komunikabideek eta letraduek berriren bat eman arte. Tarte honetan, komunikabideek adierazi dute America Online eta Time Warner elkartu direla planetako enpresa mediatiko handienean (letraduek onartu dute monopolio hau, «kontsumitzaileen garaipena delako», hitzez hitz). Enperadorea zein den letraduek erabakitzen duten bitartean, letratu hauek ere megaenpresa mediatikoa onartu dute, kontsumitzaileen onurarako. Egoera honetan, Eduardo Subirats-ek galdetu du: demokraziaren bukaeran ote gaude? Inperioaren gainbeheran ote? Ezta pentsatu ere. Presidente-hauteskunde polemikoak eta megabotere elektronikoko globala batera agertzea filosofia politiko postmodernoa-ren ikasbide bat da. Subiratsen ustez, hiru pauso eman dira. Komunikabideek politika ikuskizun despolitizatu bihurtu dute. Letraduek botere politikoa hartu dute aurpegi eta eszenatoki mediatikoen atzetik. Azkenik, gizarte zibila elektronikoki kontsumitzaile-masa bilakatu dute. Paul Virilio-k edo Jean Baudrillard-ek esango luketen moduan, Estatu-kolpe mediatikoan gaude: sarritan Telepolis airearen jaunaren eskuetan geratzen da eta globalizazioak globalizazioa dela ematen du.

Non geratu dira intelektualak ordena globalitario berrian? Herrien ekintza globalerantz

Orden globalitarioak kasik akademiako aho kritiko guztiak ito ditu. Inperialismoaren aurkako intelektual estatubatuarrek isildu dituzte edo jokozen kanpo geratu dira.

Mark Twain, John Dewey, William James-en kritika historikoak ia ez dira entzuten (batzuetan Susan Sontag, Noam Chomsky edo Edward W. Said baten oihartzuna ailegatu arren). Duela gutxi, Dewey eta Jamesi jarraitzen dion filosofo estatubatuar batek azaldu digu nola aldatu den politika eta pentsamendu kritikoaren arteko erlazioa azken urteotan. 1998ko *Achieving Our Country* liburu abertzalean Richard Rorty pragmatista ezkerria irak sistema globalitarioari esker ematen ari den eskuineratze-prozesua salatu du:

70eko hamarkadako urteetako uneren batean, EEBetako erdiko klasea trabatu zen. Carter eta Clintonen presidentzien menpe, Alderdi Demokratik bizirik iraun du sindikatuetatik eta birbanaketarako edozein eskaeretatik urrunduz eta «zentroa» deitzen duten huts antzu horretara hurbilduz. Alderdiak dagoeneko ez du abar ezkertiar zaratatsu eta presentik, berarekin intelektualak bat etor daitezten edota sindikatuek benetan laguntza aurki dezaten. Badirudi aberastasunaren eta errentaren birbanatzea aipatzeak ikara sortzen diola EEBetako edozein politikariri —eta, are gehiago, karguan dagoen edozein presidenti—. Politikariak beldur dira honetaz mintzatzeaz, bo-toak ez galtzeko hauteskunderarako laguntza eman ahal dioten estatubatuar bakarren aurrean: bizitegi-auzoetako jendearen aurrean. Beraz, bi alderdien artean aukeratzea gezur zinikoen eta isiltasun ankerraren artean aukeratzea da bukaeran.

Kasta hereditarioen sortzeak jarraituz gero, eta globalizazioaren presioak kasta hauek sortzen baldin baditu, ez bakarrik EEBetan, demokrazia zaharretan ere, orduan mundu orweldarrera joango gara. Mundu horretan ez da Anaia Handia bezalako nazioz gaindiko anaiarik izango, ezta Insog bezalako kredo ofizialik ere. Baina Barne Alderdia bezalako izango da, hau da: nazioarteko superaberats kosmopolitik. Kanpo Alderdia bezalako izango dira heziketa handiko profesional kosmopolitik, bizitza bapoa eramaten duten profesional kosmopolitik, Lind-ek aipatzen duen «goiko klasea», zu eta ni bezalako jendea.

Gu bezalako jendearen lana izango da Barne Alderdiak hartutako erabakiak ezusterik gabe eta modu ziur eta eraginkorrean bidean jartzea. Nazioarteko aberats

handien interesa izango da gure klasea pozik eta neurri batean oparo mantentzea. Nazio-Estatu partikular ba-koitzaren klase politikoa izan dela sinesten duen jendea behar dutelako. Proletarioak lasai mantentzeko, superaberatsek jarraituko dute politika nazionala egun batean aldatuko delako ideia zabaltzen. Beren erabaki ekonomi-koak beren pribilegioa direnez, politikariak, bai ezkertia-rrak bai eskuindarrak, kultur gaietan espezializatzer- bultzatuko dituzte. Helburua da proletarioen arreta bes- telako gauzekin desbideratzea eta beheko estatubatu- arretatik %65 eta munduko beheko populazioaren %95 ga- tazka etnikoetan eta erlijiozkoetan sartzea, baita ohitura sexualei buruzko eztabaidetan ere. Superaberatsak ez dira beldurtuko inoiz, proletarioek beren etsipenean ez pent- satzea lortzen baldin badute, mass-mediek egindako sasi- gertakariak —noizbehinkako gerra odoltsu batzuk bar- ne— zabalduz.

Rortyren hitz saminetan garbi dago intelektual kriti- koaren ehiza hasi dela, EEBBetan zein munduan. Adibide gisa, nahikoa da iaz Tom Wolfe-k EEBBetan plazaratutako saioa irakurtzea (Wolfe 2000). EEBBetako politika eta bizi- moduan nazio «puritanoa», «errepresiboa», «intoleran- tea», «kapitalista» eta «faxista» ikusten duten «intelektua- lak» gogor eta gupidarik gabe kritikatu ditu Wolfek. Bere aburuz, EEBBetako hegemonia mundiala hain handia da ezen, bizirik iraunez gero, Alexandro Handiaren ametsa izango bailitzateke: nazioarteko enpresen bategiteak, rock eta rap-a, filmak, telebista, NBA, Sarea eta «globalizazioa- ren» jokia. Hori dela eta, Susan Sontag, Noam Chomsky eta «kultur genozidio» estatubatuarra edota arraza zuria- ren (WASPekeen) ideologia salatzen dutenak barregarri utzi ditu Wolfek. Estrukturalismo, postestrukturalismo eta postmodernitatearen jarratzaileengan «marxismo roco- coa» ikusten du, hau da, Frantziako kolonizazio kulturala, Michel Foucault eta Jacques Derrida-ren eskutik.

Gauza bera gertatu zen Sokal-en kasuan. 1996ko uda- berrian, EEBBetako argitalpen postmoderno batean, *Social Text* aldizkarian, «Transgreding the Boundaries: Toward a Transformative Hermeneutics of Quantum Gravity» ize- neko artikulua argitaratu zuen Alan D. Sokal fisika irakas-

le estatubatuarrak. Hizkuntza eta filosofo postmodernoak erabiliz, akatsez betetako lan sasizientifikoa egin zuen nahita, geroago beste artikulua batean salatzeke, Frantziako (eta Europako) filosofia postmodernoa barrengarri uzten saiatuz. Julia Kristeva, Luce Irigaray, Bruno Latour, Jean Baudrillard, Gilles Deleuze, Félix Guattari eta Paul Virilio zeuden sorgin-ehizaren zerrendan. Bere hutsegite zientifikoak hartuz, 1998an *Intellectual Impostures* liburua argitaratu zuen Sokalek. Ezbairik gabe, liburuaren azpian EEBBn eta Europaren arteko erronka zegoen, zientzia aitzakia gisa hartuz (azken buruan guztiok dakigu Aristotelesen eta Descartesenen fisika okerra dela, baita Kanten zientziaren filosofia edo Platonen kosmologia ere, baina beren zientzia zuzena izan ez arren, pentsalari handiak izan dira).

Bitartean, Europako filosofiaren erdia (postmodernoa) galduta, 1999ko «Nazio-Estatu europarra eta globalizazioaren presioak» eta 2000ko «Globalizazioaren negarezko haranean» artikuluetan Jürgen Habermas, Europako beste filosofiaren erdia (neomodernoa), negar egiten hasi da, mundu globalean ongizate-estatuaren estertoreak entzunda. Lehenengo aldiz, iraganean *Theorie des kommunikativen Handelns* argitaratu zuen Habermas harrituta geratu da garapen demografiko, lan-aldaketa estruktural eta aurrerapen tekniko eta zientifikoaren aurrean, hots, globalizazio basatiaren aurrean. Eszenatoki honetan nabaria da ez dela nahikoa berriro «elkarrizketa-komunitate ideal» bat proposatzea. Orain, *Die postnationale Konstellation* liburuan «solidaritate zibil mundiala» proposatu digu, globalizazioari aurre egiteko. Baina, zorionez, jendea ez da geratu Habermasen (Rawls, Nozick eta egia formalaren beste profeten) zain. Intelektual akademikoek beren burutazio atzeratuak bota baino lehenago, benetako solidaritate zibil mundiala eraikitzen hasi da Seattle, Praga, Niza edo, hurbilago, 2001eko urtarrilean Brasilgo Porto Alegre hirian antolatutako lehenengo Munduko Gizarte Foroan. Bide honetan, egile eta elkarte multzo bat dugu: John Zerzan-en anarkismo antiteknologikoa, Vandana Shivaren ekofeminismo ekialdetarra, Brasilgo Lurrik Gabekoen Mugimendua, Mexikoko mugimendu (neo)zapatista, Indiako

Narmada ibaiaren aldeko deia Arundhati Roy-ren ahotsen (Itoizko kasuarekin lotuta), José Bové-ren Confédération Paysanne erakundea, Sierra Club, Ralph Nader edo Lori Wallach-en ekologismoa, nazioarteko Herrien Ekintza Globala mugimendua eta hainbat talde eta korronte⁹. Mugimendu eta talde hauetan datza sistema globalitarioen aurkako itzaropena.

Epilogo gisa

Bi ohar bukatu aurretik: lehena Amartya K. Sen-ena eta bigarrena, Edward W. Saidena.

Senek, ekonomian Nobel sari indiararak, azaldu duenez, gaurko mundua Mendebaldeko indarren menpe dago, eta autoritate globala desberdina izan arren, MTV edo Coca-Colaren inperioan eguzkia ez da etzaten inoiz (Sen 1999). Hori dela eta, Senek azpimarratu du askatasun formala ez dela nahikoa garapen ekonomikoari aurre egiteko. Horrexegatik dio gizabanakoaren askatasuna emaitza soziala dela eta atzeraelikadura beharrezkoa dela: mekanismo sozialak gizabanakoaren askatasunak zabaltzeko, baita gizabanakoaren askatasunak gure/besteen bizitzak eta mekanismo sozialak hobeak eta eraginkorragoak izan daitezen ere. Hau da, garapena askatasun gisa, eta askatasuna garapen gisa ere.

1993ko *Culture and Imperialism* klasikoaren bukaeran EEBBetan bizi den Said palestinarrak dioenez, inperialismoaren opari pozoitua da sinestea guztiok gauza bat baino ez gabela: zuriak, beltzak, mendebaldekoak, ekialdekoak. Inperio guztietan, ordea, mestizajea ezinbestekoa izan da. Baina benetako mestizajea ez da sortzen tradizio luzerik, asentamendu iraunkorrik, hizkuntza nazionalik edo geografia kulturalik gabe.

Bitartean, Suetonio-ren esaldia berriro behar dugu: *Ave, Dolar Imperator, morituri te salutant.* ¶

1. Ikus (Ayestaran 2000a).
2. Ikus (Amin 1997).
3. James Petras-ek *Las estrategias del imperio* liburuan dioenez, 1999ko urtarrilaren *Financial Times*-i jarraituz, munduko 500 enpresa handien artean, 46 japoniarrak dira, 173 europarrak eta 244 estatubatuarrek; Peter Gowan-ek ere garbi utzi du EEBBek dolarrekin munduko ekonomia nahi dutenean desorekatzen dutela (Gowan 1999).
4. Gogora dezagun inperialismo ekologikoaren sustraia Europan bertan datzala, ekonomia kapitalistak naturaren eta ekosistemen mugak apurtu zituenetik. *The Great Transformation* liburuan Karl Polanyi historialariak erakutsi zuenez, Ingalaterran kapitalismo liberala jaiotzean, lurra artifizialki zedarrizuz eta artzainen kontrako hesiak sartuz, natura barruti bihurtu zen. Horrela, Europako liberalismoaren merkatua agertu zen, amankomunean zeuden lurra desagertuz. Historian lehenengo aldiz, lurra merkatu abstraktu bihurtu zen, natura gero eta baliabide urriago bilakatu.
5. Ikus <http://www.odci.gov/cia/publications/globaltrends2015/>
6. Frances Stonor Saunders-ek gertatutakoaren berri eman digu: garai hartan, Marshall Plan intelektuala ere diseinatu zuen CIAk, komunismoaren aurkako eta Washingtonen politikaren aldeko egile batzuk argitaratu eta itzuliz (Saunders 1999, 2000). *Partisan Review*, *Kenyon Review*, *New Leader*, *Encounter* bezalako aldizkariak finantzatu zituen, baita biltzar kultural batzuk ere. Ekitaldi eta aldizkari hauetan EEBBeko eta Europako egile famatuak ditugu: Isaiah Berlin, Daniel Bell, Czeslow Milosz, Dwight MacDonal, Robert Lowell, Hannah Arendt, Mary McCarthy, Jorge Luis Borges; baita ezkeriar moderatu batzuk ere: Stephen Spender, W.H. Auden, Arthur Koestler, Raymond Aron, Anthony Crossland, Ignacio Silone, Michael Josselson, George Orwell, Bertrand Russell eta Alfred J. Ayer. Datu bitxiren bat aipatzearen, esan behar da CIAk pintura abstraktu espresionista lagundu eta bultzatu zuela, arte errealista sozialistari aurre egiteko. Jackson Pollock eta Mark Rothko-ren lanetan «enpresa librearen pintura» ikusi zuen CIAk.
7. Ikus (Ayestaran 2000b).
8. Horretarako klasikoa da Michael Gibbons-en lana, *The Production of Knowledge*, hau da, ezagutzaren ekoizpena enpresa-saretik eta I+G plangintzatik.
9. Euskaraz laburpen serio bat irakur daiteke: Herrien Ekintza Globala: *Nor berean*, *Globalizazioaren aurkako bidean* (Eguzki Banaketak, 3113 P.K., 31080 Iruñea, eguzki-i@pnagea.org).

Bibliografia

- Amin, Samir 1997: *Capitalism in the Age of Globalization. The Management of Contemporary Society*. New Jersey/Londres: Zed Books Ltd.
- Ayestaran, Ignacio 2000a: «La red de espionaje Echelon», *Digital Ware*, 5. zbk.
- Ayestaran, Ignacio 2000b: «Nueva economía y pensamiento único», *DigitalWare*, 6. zbk.
- Bales, Kevin 1999: *Disposable People. New Slavery in the Global Economy*. The Regents of the University of California/University of California Press.
- CIA 2000: *Global Trends 2015: A Dialogue About the Future With Non-government Experts*
www.odci.gov/cia/publications/globaltrends2015/
- Crosby, Alfred W. 1986: *Ecological Imperialism. The Biological Expansion of Europe, 900-1900*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gibbons, Michael et al. 1994: *The Production of Knowledge*. Londres: Sage Publications.
- Gowan, Peter 1999: *The Global Gamble. Washington's Faustian Bid for World Dominance*. Londres: Verso.
- Habermas, Jürgen 1981: *Theorie des kommunikativen Handelns*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag.
- Habermas, Jürgen 1998: *Die postnationale Konstellation*. Frankfurt: Suhrkamp Verlag.
- Habermas, Jürgen 2000: «El Estado-nación europeo y las presiones de la globalización», *New Left Review*, 1. zbk.
- Habermas, Jürgen 2001: «El valle de lágrimas de la globalización», *Claves de razón práctica*, 109. zbk.
- Heidegger, Martin 1984: *Der Ursprung des Kunstwerkes*, in *Holzwege (Gesamtausgabe)*, 5. bol.). Frankfurt: Vittorio Klosterman.
- Herrien Ekintza Globala 2000: *Nor berean, Globalizazioaren aurkako bidean*. Iruñea: Eguzki Banaketak.
- Huntington, Samuel 1999: «The Loney Superpower», *Foreign Affairs*, 78/2 zbk.
- Jameson, Fredric 1984: *Postmodernism or the Cultural Logic of Late Capitalism*. Oxford: New Left Review Ltd.
- Kissinger, Henry A. 1998: *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster.
- Mattelart, Armand 1999: *Histoire de l'utopie planétaire: de la cité prophétique à la société globale*. Paris: Éditions La Découverte & Syros.
- Negri, Toni 1997: *Ritorno verso il futuro*. Maurizio Lazzarato eta Raffaele Ventura-k egindako eta L'Yeux Ouverts-ek ekoizitako dokumentala (BP 624, 92006 Nanterre Cedex).
- Negri, Toni 2001: «L'Empire, stade suprême de l'impérialisme», *Le Monde Diplomatique*, urtarila.
- Petras, James 2000: *Las estrategias del imperio. Los EE.UU. y América Latina*. Hondarribia: Hiru.

- Petrella, Riccardo 2000: «Mundialización y tecnología», *El País*, 2000-VIII-30.
- Polanyi, Karl 1944: *The Great Transformation*. New York: Rinehart and Co.
- Ramonet, Ignacio 1995: «Pensamiento único y nuevos amos del mundo», in Noam Chomsky, Ignacio Ramonet: *Cómo nos venden la moto*. Bartzelona: Icaria.
- Ramonet, Ignacio 1997: *Un mundo sin rumbo. Crisis de fin de siglo*. Madril: Debate.
- Rorty, Richard 1998: *Achieving Our Country*. Harvard University Press: Cambridge (Massachusetts).
- Said, Edward W. 1993: *Culture and Imperialism*. New York: Alfred A. Knopf.
- Saunders, Frances Stonor 1999: *Who Paid the Piper: The CIA and the Cultural Cold War*. Londres: Granta Books.
- Saunders, Frances Stonor 2000: *The Cultural Cold War: The CIA and the World of Arts and Letters*. New York: The New Press.
- Sen, Amartya K. 1999: *Development as Freedom*. New York: Alfred A. Knopf.
- Sokal, Alan; Bricmont, Jean 1998: *Intellectual Impostures*. Londres: Profile Books.
- Strange, Susan 1990: «Towards a Theory of Transnational Empire», in Ernst-Otto Czempiel, James N. Rosenau (arg.): *Global Changes and Theoretical Challenges. Approaches to World Politics for the 1990s*, Lexington (ikus orobat: S. Strange, *The Retreat of the State: the Diffusion of Power in World Economy*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996).
- Subirats, Eduardo 1997: «La masa electrónica», in *Linterna mágica. Vanguardia, media y cultura tardomoderna*. Madril: Siruela.
- Subirats, Eduardo 2000: «El emperador virtual y la masa electrónica», *El Mundo*, 2000-XII-18.
- Wolfe, Tom J. 2000: *Hooking Up: What Life Was Like at the Turn of the Second Millennium: An American's World*. New York: Farrar, Strauss & Giroux.